

(тканини, волокнисті матеріали) тощо .

Тому, ми вважаємо, що будь-який навчально-виховний процес має включати в себе можливості формування у вихованців шкіл-інтернатів творчого складу мислення шляхом художньої творчості, що є необхідним у будь-якому професійному формуванні. Творче мислення не протиставляється логічному, а є його ж розвитком. Саме мистецтво дизайну певною мірою розвиває творчий склад мислення і є шляхом виховання.

Сьогодні дизайн пронизує всі сфери людського життя. Дизайн-освіта вихованців шкіл-інтернатів може передбачати їх творчу діяльність у дизайнерських студіях або у театрі моди.

Цікавою, насиченою інформацією і творчою за характером може бути діяльність студії історичного костюма. У результаті вивчення історії костюма вихованці засвоюють загальні тенденції формування художніх стилів і їх прояв у костюмі різних епох, а також оволодівають методом аналізу історичних і сучасних комплексів костюма. Програмою роботи студії можна передбачити виготовлення макетів історичних костюмів різних стилів у зменшеному масштабі, які демонструватимуться на постійно діючій виставці.

Одній із секцій цієї студії можна запропонувати вивчення можливостей застосування українських народних традицій у дизайні сучасного одягу. Вихованцям можна запропонувати розробити свої моделі з використанням орнаменту і елементів крою національного одягу, а потім продемонструвати їх на тематичних вечорах.

Завданнями дизайнерського театру може бути інтеграція різних видів мистецтв у створенні художнього образу засобами костюма. Не просто показ моделей, а маленька вистава, в якій художній образ створюється і вдається засобами костюму, хореографії, пантоміми, музики тощо.

Таким чином, художньо-творча діяльність стає природною і необхідною для подальшого формування і розвитку вихованців шкіл-інтернатів. Дизайн-освіта дає змогу виявити їх резерви, розвивати почуття, що допоможуть вибратись з тенет примітивізму, духовної відсталості. пізнати нові шляхи власного вдосконалення.

ЛІТЕРАТУРА

- 1.Косміна О.Ю. Створення сучасного сценічного костюму як вияв регенерації української культури/ О.Ю. Косміна // Регрес і регенерація у народному мистецтві. – 2011. – №4. – С. 243-253.
- 2.Мусієнко В. Прилучення до національної культури в процесі трудового навчання/В.Мусієнко,Р. Захарченко. – К.: Україна, 2012.- 68с.
- 3.Тасалов В.И. Теория дизайна и проектная культура/ В.И. Тасалов // Техническая эстетика. – 2013. – № 7. – С.9-12.

УДК 378.14: 371.13.03 (043.3)

*Євген Кулик, Божена Оранюк
(Полтава, Україна)*

ДІАГНОСТИКИ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ УЧНІВ 5-8 КЛАСІВ У МЕРЕЖЕВОМУ СПІЛКУВАННІ

У статті розглядаються проблеми підліткової агресії в мережевому спілкуванні. Показано, що вірно вибрані критерії діагностики інформаційної культури учнів 5-8 класів в мережевому спілкуванні розкривають технологію формування означеної культури. Приведені уточнені ряд дефініцій, які розкривають феномен кібербулінгу, саме в контексті даного дослідження. Розкриті особливості критеріїв самодіагностики учнів стосовно особливості розвитку підліткової агресії в мережевому спілкуванні.

Ключові слова: критерії, діагностика, мережеве спілкування, формування, інформаційна культура..

The article deals with the problems that the child of school age (5-8 form) faces with in computer-mediated communication (CMC). The research shows that the computerization and its rate of development in the society is clearly ahead of intellectualisation and mediatisation, and developing at their expense creates a tension in society. This led to the fact that the mass informatisation of education started without analyzing its impact on the psychological development of personality, preference was given to the sphere of teaching children programming, rather than giving them knowledge and skills of handling information in the information environment. The research shows that uncontrolled access to CMC of aggressive personalities contributes the danger growing of children's being online. This creates conflicts between categories of individuals, whose information literacy reflects new connections and relationships of information society and aims at positive development of the individual and the categories of individuals who try to take advantage of the information society for their negative impact on other people. Such phenomenon of the aggressive influence that the CMC causes on children and its peculiarities have been exemplified. The knowledge and skills that the student should have to stay in a secure CMC has been shown. It has been proved that the formation of students' information literacy in CMC is a pedagogical problem.

Key words: *computer-mediated communication (CMC), cyberbullying, knowledge, skills, formation, information literacy.*

Попередні дослідження показали [1-3], що для формування інформаційної культури школярів в мережевому спілкуванні, вчителю необхідна максимально правдива інформація про учня який став учасником кіберублінгу. Тому метою даної роботи було встановлення критеріїв для діагностики інформаційної культури школярів в процесі її формування.

Проведені дослідження дозволили констатувати, що діагностика інформаційної культури школярів це компонент (етап) педагогічного процесу, основна функція якого – отримання інформації про результати розвитку готовності школярів до виявлення агресії в мережевому спілкуванні. Тому саме в процесі контролю знань і умінь школярів виявляти агресію в мережевому спілкуванні, діагностика реалізується як компонент (етап). У навчальному педагогічному процесі, отримання інформації про хід і результати формування інформаційної культури школярів здійснюється постійно, тому саме діагностика реалізується як неперервна функція управління. Це є закономірністю педагогічного процесу. Дана закономірність може бути сформульована наступним чином: якщо в педагогічному процесі систематично здійснюється діагностика рівня формування інформаційної культури, то це сприяє підвищенню ефективності підготовки учнів до безпечного поведження в електронній мережі спілкування. В нашому випадку це є одним із основних принципів педагогічного процесу. Даний принцип, який витікає із розглянутої вище закономірності, може бути сформульований наступним чином. Принцип діагностики інформаційної культури школярів являється однією із основних вимог до процесу формування інформаційної культури, яка орієнтує викладачів і учнів на систематичне і випереджуюче отримання інформації про рівень розвитку у школярів готовності до безпечного поведження в електронній мережі спілкування.

Оскільки, в педагогічній теорії, діагностика виступає в ролі принципу, який орієнтує вчителів на систематичне отримання інформації процесу і результатів формування означеного феномену, то при дослідженні сутності діагностики інформаційної культури необхідно встановити в склад якого явища і яким чином діагностика входить в педагогічний процес. Оскільки на початку, нами було встановлено, що діагностика входить в якості компоненту (етапу) в педагогічний процес, в склад форм навчання і виховання, як одна із організаційних форм, то вона

реалізується як одна із функцій управління діяльністю учнів поряд з функцією стимулювання, планування, корекції, організації. Крім того, в педагогічній теорії діагностика входить в склад принципів виховання, реалізація яких сприяє підвищенню ефективності формування інформаційної культури школярів.

Вивчення структури діагностики інформаційної культури школярів дозволило виявити наступні компоненти: аналіз, оцінка, облік. Аналіз включає в себе встановлення об'єктивних характеристик інформаційної культури школярів (які саме елементи інформаційної культури школярів вибрані, які особисті якості школярів сформовані і т.п.). Оцінка передбачає встановлення ступеня відповідності встановлених характеристик інформаційної культури школярів різним критеріям, які використовуються в навчальному процесі. Облік передбачає узагальнення, систематизацію, оформлення і підготовку результатів аналізу і оцінки для наступних етапів управління навчальним процесом.

Проведені дослідження показали, що учень, який став учасником кібербулінгу, не завжди повідомляє про це вчителів і батьків. Тому самодіагностика, самооцінка його стану є важливою інформацією для формування його інформаційної культури в мережевому спілкуванні. Це дозволило нам в склад діагностики рівня інформаційної культури школярів, в якості компонентів діагностики ввести такі складові як: самодіагностика рівня сформованості інформаційної культури самими школярами; діагностика рівня сформованості інформаційної культури з боку викладача; взаємодіагностика рівня сформованості інформаційної культури учнями своїх друзів по мережі спілкування.

Самодіагностику свого рівня сформованості інформаційної культури проводять самі учні, які здійснюють самоаналіз, самоспостереження, самоконтроль, самооцінку і самоконтроль для подальшого вдосконалення своєї інформаційної культури в мережевому спілкуванні. При цьому слід розрізняти самоконтроль учнів в момент діяльності небезпечних ситуацій в мережі спілкування і самодіагностику інформаційної культури, яка здійснюється на основі аналізу, оцінки і систематизації даних про події в мережі, які вже відбулися і виконання спеціальних дій, направлених на виконання тестів, задач, анкетування з метою оцінки агресії на основі спеціальних критеріїв.

У ході діагностики рівня сформованості інформаційної культури учнів здійснюється оцінка різних аспектів педагогічного процесу: рівня досягнення виховної мети; рівня сформованості діяльності, здібностей і особистих якостей учнів як основи сформованості інформаційної культури; рівня ефективності сформованості інформаційної культури і т.п. Оцінка рівня сформованості інформаційної культури дає можливість виявити рівень досягнення виховної мети (на основі співставлення досягнутого рівня розвитку учнів з поставленою метою) і рівня ефективності формування інформаційної культури (на основі співставлення результатів з затраченими заходами).

Проведені дослідження показали, що для цього необхідно: встановити які види діяльності в мережевому спілкуванні і особисті якості учнів необхідно оцінювати в процесі діагностики сформованості інформаційної культури; розробити організаційні заходи діяльності учнів в процесі діагностики інформаційної культури; встановити критерії оцінки сформованості інформаційної культури учнів в мережевому спілкуванні.

У педагогічному процесі вчителі постійно здійснюють діагностику результатів ефективності формування особистих якостей учнів. У ході спостереження за діяльністю учнів, вивчаючи їх письмові і графічні роботи, поведінку під час проведення дискусій, в ході практичних видів діяльності, спостереження за відносинами в колективі, анкетування, індивідуальних бесід з учнями і їх батьками і т.п., викладач отримує інформацію про моральні якості учня, його світогляд, ціннісні орієнтації, про культуру в мережевому спілкуванні, відношення до здорового способу життя, переконання,

мотиви діяльності.

Такого роду робота вчителя повинна включати спостереження за зміною психічного стану учня, його комунікабельності, участі в колективних заходах. Поряд з тим вчитель приділяє увагу виявленню рівня готовності учня до безпечної поведінки в мережевому спілкуванні. Вчитель повинен діагностувати наявність або відсутність конкретних знань і вмінь учня в його безпечній поведінці в електронній мережі спілкування.

Однак, у реальному педагогічному процесі практично не здійснюється діагностика мотивації до світоглядної, моральної, психологічної, інтелектуальної, комунікативної мотивації безпечного поводження в електронній мережі спілкування, його готовності до протидії агресії в цій мережі.

При цьому знання вчителя, з досліджуваної нами проблеми, як показав констатувальний експеримент, не дозволяють йому в повній мірі діагностувати стан інформаційної культури учня в мережевому спілкуванні. Адже вчитель володіє знаннями з безпеки життєдіяльності, які він отримав при освоєнні курсу «Безпека життєдіяльності» у ВНЗ, в якому відсутній матеріал про інформаційну безпеку в мережевому спілкуванні. Такий стан справ обмежує можливості діагностування вчителем учнів на предмет отримання інформації про результати формування у учнів інформаційної культури. Отримуючи фрагментарну інформацію про рівень інформаційної культури учня в мережевому спілкуванні, вчитель не має можливості ефективно корегувати деструктивну поведінку учнів в електронній мережі спілкування, стимулювати учня розвивати свою готовність до протидії агресії в мережі, розвивати особисті якості необхідні для вияву агресії і протистояння їй.

Тому актуалізується проблема дослідження і розробки теоретичних і методичних основ діагностики інформаційної культури учнів у мережевому спілкуванні.

Аналіз праць Л.Н. Горіної, Т. Назарової, В. Шаповаленко та ін.. присвячених дослідженню діагностики поведінки людей у екстремальних ситуаціях, показав, що основною метою оцінки (діагностики) формування інформаційної культури учнів у мережевому спілкуванні повинні бути не кількісні показники його поведінки і діяльності у випадку агресії, а її розпізнавання, виявлення і по можливості уникнення. Тобто педагогічне формування захисних якостей учня повинно носити виховний характер. Такий підхід передбачає необхідність розробки таких критеріїв оцінки формування інформаційної культури учня, які би оцінювали максимальний захист особистості від агресії в мережевому спілкуванні.

Отже, діагностика інформаційної культури учня повинна дати інформацію не тільки про те, чи готовий учень до агресивних дій агресора в мережевому спілкуванні, але й дати відповідь на питання на якому рівні і в якій мірі він готовий до виявлення загрози, до протидії агресору, до яких видів агресії він готовий, яка динаміка його готовності до агресії, які слабкі і сильні сторони протидії агресії притаманні учневі, які основні недоліки в готовності учня і т.п.

Наведені аргументи говорять про необхідність пошуку інших засобів оцінки готовності учнів до агресії в мережевому спілкуванні.

У зв'язку з цим, нами були проаналізовані існуючі засоби діагностики інформаційної культури.

Встановлено, що ефективність діагностики інформаційної культури учнів в навчальному процесі в першу чергу залежить від тих засобів діагностики які вчитель використовує під час навчання. При цьому засоби збору інформації і засоби зберігання є універсальними при будь якому змісті діагностики і виховному процесі.

Оскільки змістом аналізу є пізнання суттєвих властивостей особистої форми реалізації інформаційної культури учнів, то в основі аналізу лежить використання узагальнених понять, які відображають найбільш суттєві характеристики готовності

учнів до безпечної діяльності в мережевому спілкуванні. Відповідно в педагогіці, методиці навчання інформаційної культури, методиці навчання БЖД розглядаються різні поняття для аналізу інформаційної культури по відношенню до особистості: «схильність до ризику», «стесостійкість», «швидкість», «реакція», «сміливість», «рішучість», «чесність», «нерішучість», «стидливість», «агресивність», «скритість» і т.п.

Враховуючи необхідність систематизації понять для аналізу інформаційної культури учнів, нами були визначені основні поняття, які пояснюють і розкривають найбільш узагальнені властивості інформаційної культури учнів і які охоплюють всі основні характеристики готовності учнів до безпечної діяльності в мережевому спілкуванні.

Враховуючи наявність в педагогіці різних підходів до визначення і використання терміну «показник» (в процесі діагностики), показники інформаційної культури визначимо як форму конкретизації параметрів, засновану на більш часткових поняттях. Використання показників базується на тому, що характеристики які відображають діяльність і особистість, які фіксуються абстрактними поняттями («мотивація», «погляди», «переконання» і т.п.) взаємопов'язані з більш конкретними проявами цих властивостей (бути постійно захищеним від агресора, стремління передбачити небезпеку в мережі спілкування, бажання уникнути агресора і т.п.). Це створює можливість використовувати показники для визначення узагальнених властивостей (аналіз за параметрами) на основі виділення в інформаційній культурі більш конкретних проявів певного параметру. Наприклад, параметр «знання про безпеку поведінки в електронній мережі спілкування» використовується разом з показниками: «знання про причини небезпеки в мережевому спілкуванні», «знання про характеристику агресора», «знання про засоби протидії агресору в мережевому спілкуванні» і т.п.

При обґрунтуванні системи понять, які будемо використовувати для аналізу властивостей інформаційної культури, необхідно провести аналіз структури особистісної форми яка відображає даний компонент культури. На основі наведений вище висновків про структуру інформаційної культури наведемо основні параметри аналізу інформаційної культури в процесі діагностики. Аналіз проблеми змісту інформаційної культури дозволив нам виділити такі складові аспекти: діяльність як основа структури інформаційної культури (мотивація, знання, уміння, навички і т.п.), особисті якості учня в структурі інформаційної культури (ціннісні орієнтації, особисті цінності і т.п.), компоненти культури як основний зміст інформаційної культури (моральна, естетична, екологічна і т.п. культура).

Враховуючи зміст і компоненти безпеки життєдіяльності учня в цілому, для аналізу інформаційної культури учнів виділимо основні ознаки: мотивація до безпечної діяльності в мережевому спілкуванні; система знань і уявлень про безпечну діяльність в мережевому спілкуванні; система умінь виявляти і розрізняти агресію в мережевому спілкуванні; навик протидіяти агресивним намірам і діям агресора; готовність до самоконтролю за рівнем безпечної діяльності в мережевому спілкуванні.

Аналіз особистих якостей, які впливають на рівень безпечної діяльності людини в мережевому спілкуванні дозволив нам виділити другу групу параметрів аналізу інформаційної культури: ціннісні орієнтації в мережевому спілкуванні, особисті цінності в питаннях мережевого спілкування, здібності до протидії агресії в мережевому спілкуванні, погляди і переконання з проблем безпечного поведінки в мережевому спілкуванні, особисті моральні якості.

На основі виявлених раніше компонентів інформаційної культури наведемо параметри, які входять в третю групу засобів аналізу інформаційної культури учнів: світоглядна готовність до безпечного поведінки в електронній мережі спілкування, моральна, психологічна, інтелектуальна, комунікативна, естетична, промова,

сексуальна, економічна, інформаційна готовність до безпечної діяльності в мережі спілкування.

Відносність відмінностей між параметрами і показниками полягає в тому, що засоби аналізу готовності до безпечної діяльності в мережевому спілкуванні, засновані на поняттях різного рівня узагальнення, виступають або як параметри (визначають яка властивість аналізується), або як показники (з допомогою чого відбувається виявлення властивостей). Наприклад, якщо вихідним параметром аналізу інформаційної культури є поняття «готовність до безпечної діяльності в мережевому спілкуванні», то одним із показників готовності до безпечної діяльності в мережевому спілкуванні є наявність у учнів системи знань про безпечну діяльність в мережі спілкування. Поряд з тим даний показник також використовується як параметр, в основі якого є хоча і більш конкретне (ніж поняття «готовність до безпечної діяльності в мережевому спілкуванні»), але все ж більш узагальнене поняття «система знань про безпеку в мережевому спілкуванні».

У зв'язку з цим, аналіз інформаційної культури по параметру «система знань про безпеку в мережевому спілкуванні» відбувається при допомозі показників, серед яких до основних відносяться: точність знань, засвоєння ознак понять, засвоєння понять у взаємозв'язку з іншими поняттями і т.п.

У свою чергу, по відношенню до параметру «засвоєння ознак понять» використовуються показники: вміння назвати признаки поняття, вміння виділити основні признаки поняття і т.п. Кожен із названих показників виступає в якості параметра, якщо при його використанні застосовуються ще більш конкретні показники, наприклад, виділення ознак поняття «агресія», «безпека» (небезпека як протилежне поняття безпека, моральна безпека і т.п.).

Проведений аналіз дозволив встановити, що до основних засобів аналізу готовності до безпечної діяльності в мережевому спілкуванні відносяться параметри і показники, виділення яких засновано на використанні понять різного рівня узагальненості, які відображають основні властивості особистості і діяльнісного відображення інформаційної культури.

У педагогіці є різні підходи до використання критеріїв оцінки результатів виховання, однак не визначені види критеріїв. Тому нами були запропоновані види критеріїв оцінки результатів виховання і навчання до протидії агресії в мережевому спілкуванні: параметри, показники, еталони, еквіваленти, норми, шкали.

Аналіз висновків про суть, структуру, види, зміст критеріїв діагностики інформаційної культури дозволив нам розробити засоби збору інформації, її аналіз, оцінку, систематизацію, накопичення і підготовку до використання в управлінні педагогічним процесом з формування високого рівня безпечної діяльності учнів у мережевому спілкуванні. Нами розроблені критерії діагностики інформаційної культури учнів в мережевому спілкуванні по параметру «компоненти діяльності». Критерії діагностики трьох позитивних рівнів інформаційної культури (критичний, допустимий і оптимальний) і одного негативного рівня (не допустимий). При сформованості інформаційної культури на недопустимому рівні в учня фактично проявляється не інформаційна культура а контркультура деструктивності.

Обґрунтовані нами види критеріїв діагностики інформаційної культури використовувались в ході педагогічного експерименту для навчання учнів самодіагностиці рівня готовності до безпечної діяльності в мережевому спілкуванні.

Організація самодіагностики учнями інформаційної культури значно розширює можливості підвищення ефективності управління процесом формування інформаційної культури. Для аналізу і оцінки стають доступні не тільки обмежені епізоди шкільного життя, але й все реальне життя учнів як в школі так і поза нею. Тому, крім інформаційних ситуацій, імітаційних ситуацій і ситуацій дозованого ризику в навчальному процесі, об'єктом аналізу і оцінки стають реальні факти дій, вчинків учнів в складних екстремальних ситуаціях, зовнішнього впливу через мережу спілкування на

учня, яким заповнене реальне життя учня. При цьому учень в ході самодіагностики більш готовий до об'єктивної оцінки рівня адекватності своєї поведінки в цих і подібних ситуаціях. Отже, самодіагностика дає інформацію про рівень інформаційної культури учня. Однак правдиву інформацію отримує учень, а не вчитель. Тому виникає проблема встановлення ефекту такої інформації, її впливу на процес формування інформаційної культури учнів, та можливості використання інформації самодіагностики учня вчителем. На нашу думку, для використання вчителем інформації самодіагностики учня, йому необхідно створити атмосферу довіри, поваги, конфіденційності, відчуття учнем своєї безпеки у відношеннях з вчителем. Крім того вчитель може задіяти учнів до постановки мети спільної діяльності, вибору предмету і засобів діяльності, до організації навчально-виховного процесу, в такому випадку інформація самодіагностики учня буде для вчителя більш доступною.

Таким чином, проведений аналіз дозволяє констатувати, що самодіагностика інформаційної культури при певних психолого-педагогічних умовах стає органічною складовою діагностики інформаційної культури учнів і впливає на зміст, форми і методи формування готовності учнів до безпечної діяльності в мережевому спілкуванні.

Висновки. Проведений аналіз психолого-педагогічних умов формування інформаційної культури учнів в мережевому спілкуванні дозволив нам виділити найбільш характерні з них.

Поєднання діагностики і самодіагностики інформаційної культури при поступовому підвищенні ролі самодіагностики.

Забезпечення учням можливості брати участь в постановці мети та плануванні спільної діяльності з вчителями в учбовому процесі.

Враховання вчителем актуальних потреб школярів, їх стремління до самовдосконалення, самоутвердження, самореалізації.

Створення в навчальному процесі передумов для того щоб учні відчували свою цінність, захищеність, повагу з боку вчителів.

Координація дій вчителів різних учбових предметів з розвитку в учнів адекватного самоконтролю як однієї із центральних характеристик їх діяльності і особистості.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Медіакультура особистості: соціально-психологічний підхід. Навчально-методичний посібник / За ред. Л. А. Найдьоновой, О. Т. Барішпольця. – К. : Міленіум, 2009. – 440 с.*
2. *Оранюк Б.Ю. Особливості розвитку підліткової агресії в мережевому спілкуванні. Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Випуск 132. Редакційно-видавничий відділ ЧНПУ імені Т.Г. Шевченка. М. Чернігів 2015 рік/ – С.157-166.*
3. *Оранюк Б.Ю. Педагогічна модель процесу формування інформаційної культури учнів у мережевому спілкуванні. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології: наук. Журнал / голов. ред. А.А. Сбруєва. – Суми : Вид-во СумДПУ імені А.С.Макаренка, 2015. – С. 288-289.*

*Євген Кулик, Тетяна Гельжинська
(Полтава, Україна)*

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО-ЗНАЧИМИХ ЯКОСТЕЙ МАЙБУТНІХ МЕНЕДЖЕРІВ

У статті розкриті особливості професійної підготовки майбутніх менеджерів у контексті проблеми формування професійно-значимих якостей майбутніх спеціалістів. Розглянуто педагогічні умови формування професійно-значимих якостей майбутніх менеджерів.